

Generations using training for social inclusion in 2020 (GUTS)

Generaties gebruiken training voor sociale inclusie in 2020 (GUTS)
De ontwikkeling van nieuwe leergebieden: de samenvatting van een deskresearch

Generations using training for social inclusion in 2020 (GUTS)

Dipl. Päd. Dieter Zisenis, bbb Büro für berufliche Bildungsplanung R. Klein & Partner GbR
Dipl. Päd. Rosemarie Klein, bbb Büro für berufliche Bildungsplanung R. Klein & Partner GbR
Prof. Daniela Grignoli, University of Molise
Margherita di Paolo, University of Molise
Prof. Dr. Tinie Kardol, Vrije Universiteit Brussel
Prof. Dr. Liesbeth De Donder, Vrije Universiteit Brussel
Dorien Brosens, Vrije Universiteit Brussel
Dr. Maurice de Greef, Vrije Universiteit Brussel Sanja Cesar
Dipl. Päd. Dieter Zisenis, bbb Büro für berufliche Bildungsplanung R. Klein & Partner GbR
Dipl. Päd. Rosemarie Klein, bbb Büro für berufliche Bildungsplanung R. Klein & Partner GbR
Sanja Cesar, CESI Center for Education, Counselling and Research
Anamarija Tkalčec, CESI Center for Education, Counselling and Research
Prof. Radu Constantinescu, University of Craiova
PhD Alina Vlăduț, University of Craiova
PhD Avram Sorin, University of Craiova
PhD Titela Vilceanu, University of Craiova
Suzy Mommaerts, CVO Antwerpen
Liesbeth Goossens, CVO Antwerpen
Ilze Buligina, Talakizglitibas biedriba
Prof. Biruta Sloka, University of Latvia
Petra Herre, Evangelisches Erwachsenenbildungswerk Nordrhein.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

* Alle tabellen zijn in het Engels.

De ontwikkeling van nieuwe leergebieden: De samenvatting van een desk research

Het GUTS project combineert de krachten van ouderen en jongeren, zodat ze van elkaar kunnen leren en hun vaardigheden om om te gaan met dagelijkse problemen in de samenleving kunnen verbeteren. In het Europese GUTS project is het vooral belangrijk om nieuwe strategische samenwerking tussen lokale, regionale en landelijke partners in Europa te realiseren om nieuwe mogelijkheden voor leren te creëren. Beleidsmakers moeten zich bewust zijn van de mogelijkheden en kansen voor educatie en training. In de intergenerationele en culturele leergebieden zullen jongeren voor nieuwe kennis voor ouderen zorgen en proberen om hun vaardigheden te vergroten, zodat hun sociale inclusie toeneemt. Aan de andere kant zullen ouderen jongeren stimuleren om hun kerncompetenties te ontwikkelen om zich te oriënteren en een positie eigen te maken op de arbeidsmarkt. Tabel 1 laat een overzicht zien van het percentage jongeren en ouderen in de deelnemende landen van het GUTS project, te weten: België, Kroatië, Duitsland, Italië, Letland, Roemenië en Nederland.

Table 1: Population by youngest age group and older age group, year: 2013.

	15 - 29 years	65-79 years	80 years and more	65 years and more	Total
	(% of total population)	(% of total population)	(% of total population)	(% of total population)	
EU (28 countries)	12	12,3	5,1	17,4	505.674.965
Belgium	10,9	15,3	5,3	20,6	11.161.642
Germany	11,7	13,9	5,4	19,3	80.523.746
Croatia	9,9	14,9	4,3	19,2	4.262.140
Italy	12	14,1	6,3	20,4	59.685.227
Latvia	12,2	12,6	4,7	17,3	2.023.825
Netherlands	11,8	12,5	4,2	16,7	16.779.575
Romania	11,5	13,1	3,8	16,9	20.020.074

Source: Eurostat (2014).

Vergrijzing: Een perspectief van “Active Ageing”

Europeanen hebben een grotere levensverwachting dan ooit tevoren en langer dan vrijwel alle mensen in andere regio's in de wereld. In 2012, was de levensverwachting bij de geboorte in de 28 landen van de EU 80.3 jaar, waarbij 83.1 jaar voor vrouwen en 77.5 jaar voor mannen. De vergrijzing wordt ook veroorzaakt door een lagere vruchtbaarheid. Tabellen 2A en 2B laten de levensverwachting en mate van vruchtbaarheid zien voor de deelnemende landen van het GUTS project.

Table 2. a) Life expectancy at age 65, by sex, year: 2012.			Table 2. b) Total fertility rate, year: 2012.
	Males	Females	Number of children per woman
EU (28 countries)	17,7	21,1	1,58
Belgium	17,7	21,3	1,79
Germany	18,2	21,2	1,38
Croatia	15	18,7	1,51
Italy	18,5	22,1	1,43
Latvia	13,6	18,5	1,44
Netherlands	18	21	1,72
Romania	14,5	17,7	1,53

Source: Eurostat, 2014 b

Source: Eurostat, 2014 c

Vergrijzing kan op twee manieren worden uitgelegd:

1. “chronologische vergrijzing” (oftewel een verandering in leeftijd, die iedereen van elke leeftijd ervaart);
2. ‘sociale vergrijzing’ (dat verwijst naar een sociaal construct dat betrekking heeft op verwachtingen als ook institutionele beperkingen, die iemands activiteiten beïnvloeden als men ouder wordt). Het concept van ‘Active Ageing’ is specifiek gerelateerd aan het fenomeen van sociale vergrijzing, wat verwijst naar de toename van de levensverwachting.

Volgens the World Health Organisation (WHO) kan men ‘Active Ageing’ definiëren als: ‘... het proces van het optimaliseren van kansen voor gezondheid, participatie en veiligheid om de kwaliteit van leven te vergroten als mensen ouder worden’ (WHO, 2002).

Sociale uitsluiting in Europa

Over het Algemeen lopen 24.4% van de mensen in Europa het risico in een sociaal isolement te komen. Kroatië, Italië, Letland en Roemenië scoren boven het Europees gemiddelde. België en Duitsland scoren iets beter en in Nederland is dit risico het kleinst. Tabel 3 geeft een overzicht van de aantallen mensen per leeftijdsgroep die het risico lopen in de armoede of een sociaal isolement terecht te komen. Wat in het bijzonder opvalt zijn de verschillen, als men kijkt naar het risico van sociaal isolement in de oudste leeftijdsgroep, die variëren tussen 6.1% en 36.1% (zie tabel 3).

Table 3: People at risk of poverty or social exclusion by age group, (%). Years: 2013.

EU (28 countries)	27,2	31,6	23,6	25,6	18,2	24,4
Belgium	21,5	24,2	19,9	21,2	19,5	20,8
Germany	19,1	24,6	19,2	25,2	16,0	20,3
Croatia	21,8	21,2	16,8	18,1	23,4	29,9
Italy	31,4	36,1	28,8	28,0	31,4	28,4
Latvia	37,0	38,7	31,6	37,0	36,1	35,1
Netherlands	17,0	25,7	14,8	19,3	6,1	15,9
Romania	48,3	47,5	37,3	40,1	35,0	40,4

Source: Eurostat, 2014 g

Het GUTS project heeft sociale inclusie onder jongeren en ouderen als doel. Het consortium definieert sociale inclusie als een multidimensionaal proces van individuen, die bronnen en diensten proberen te beheersen en ermee proberen om te gaan, deelnemen aan de samenleving en haar activiteiten, sociale relaties aangaan en zich geïncorporeerd voelen in de (lokale) omgeving. Sociale inclusie verwijst dus naar een multidimensionaal proces van gedragsverandering gebaseerd op interactie van een individu met zijn of haar omgeving in diverse situaties (bijvoorbeeld Endler and Magnusson, 1976).

Daarentegen kan sociaal isolement worden uitgelegd als een multidimensionaal nadeel in termen van het ontbreken aan bronnen en levenskwaliteit (Levitas et al., 2007). Naast het ontbreken van bronnen en levenskwaliteit beschrijven Scharf et al. (2005) sociaal isolement als het ontbreken van materiële bronnen, sociale relaties, burgeractiviteiten, basale diensten en uitsluiting in de buurt. Indicatoren van sociaal isolement verwijzen volgens het European Social Survey naar het regelmatig ontmoeten van vrienden en familieleden, deelnemen in sociale activiteiten, zelfbeoordeelde fysieke en mentale gezondheid, zelfbeoordeeld inkomen en de kwaliteit van de lokale omgeving.

Verder worden meer en meer landen geconfronteerd met jongeren, die geen plek op de arbeidsmarkt krijgen (zie tabel 4).

Table 4: Unemployment rate by age group, (%). Years: 2013.						
	Employment rate by age group (%).Year: 2013			Unemployment rate by age group (%).Year: 2013		
	16-24	25-74	Total	16-24	25-74	Total
EU (28 countries)	32,3	50,2	68.4	23,5	9,5	10.8
Belgium	23,6	41,7	67.2	29,7	7,1	8.4
Germany	46,8	63,5	77.1	7,9	5,0	5.2
Croatia	14,9	37,8	57.2	50,0	14,4	17,3
Italy	16,3	42,7	59.8	40,0	10,3	12,2
Latvia	30,2	54,8	69.7	23,2	10,7	11,9
Netherlands	62,3	60,1	76.5	11,0	5,9	6,7
Romania	23,5	41,5	63.9	23,7	5,7	7,1

Source: Eurostat, 2014 h

De jongeren, de ouderen en hun kwetsbaarheid

De bewustwording van deze specifieke kwetsbare status, geeft mogelijkheden voor intergenerationeel leren waar oudere en jongere generaties allebei de kans krijgen om betekenisvolle relaties te ontwikkelen. Het Europese project GUTS wil de krachten van ouderen en jongeren combineren, zodat ze van elkaar kunnen leren en hun vaardigheden vergroten (in bijvoorbeeld het omgaan met dagelijkse problemen) om uiteindelijk armoede en sociaal isolement te doen laten afnemen (zoals voorzien bij de Europe2020 strategie). Meer geïsoleerde mensen wordt een leertraject aangeboden, waar ouderen en jongeren uitgerust worden om om te gaan met uitdagingen in de hedendaagse samenleving.

'Intergenerationeel Leren' (IL) wordt gezien als een manier, waarbij mensen van alle leeftijden samen en van elkaar kunnen leren'. Intergenerationeel leren wordt een sociaal fenomeen, dat ontstaat door ervaringen en actieve deelname aan activiteiten in de omgeving, waar twee generaties samen en over en van elkaar leren en leerervaringen en leeractiviteiten met elkaar delen, opgezet om kennis en vaardigheden in een co-creatieve in plaats van in een begeleide manier te ontwikkelen.

Intergenerationeel leren: Educatieve dimensie

In intergenerationele educatieve programma's ligt de focus op een principe van solidariteit die het 'weten hoe' (verborgen kennis) en de 'kennis' (expliciete kennis) combineert en een manier om employability te vergroten veronderstelt (Riley et al., 1984).

In dit model is intergenerationeel leren een ontwikkelproces van continue transfer, combinatie en omschakeling van verschillende soorten kennis, dat plaatsvindt tijdens het oefenen, leren en interacteren van deelnemers.

Intergenerationeel leren: Werkdimensie

Intergenerationeel leren is een interactief proces van het overdragen van kennis tussen generaties, dat in verschillende leeruitkomsten resulteert. Daarnaast is het organisationele intergenerationeel leren een gepland, formeel proces en in feite werkplekleren. Vraag is hoe kennis in de organisatie gedeeld en geconstrueerd wordt. Het model van Nonaka en Takeuchi (1997) is gebaseerd op de volgende 4 elementen:

- Socialisatie: van verborgen naar verborgen kennis.
- Externalisatie: van verborgen naar expliciete kennis.
- Combinatie: van expliciete naar expliciete kennis.
- Internalisatie: van expliciete naar verborgen kennis.

Intergenerationele programma's

Intergenerationele programma's bieden een mechanisme aan, waarbij personen van verschillende organisaties doelgericht samenwerken om elkaar te ondersteunen en elkaar te 'voeden'.

De volgende zaken spelen hierbij een rol:

- Sociale problemen, zoals isolement, inadequate ondersteuningssystemen, onverbondenheid van beide generaties tussen elkaar en hun omgeving.
- Economische problemen, zoals inadequate werkgelegenheidskansen voor jongeren en ouderen.
- Politieke problemen, zoals competitie bij het inkrimpen van sociale ondersteuningsfondsen.

Co-creatie in intergenerationeel leren

Om van intergenerationeel leren een succes te maken is co-creatie wenselijk. Het is een specifieke manier van samenwerking, waarbij men de intentie heeft om iets te creëren, wat bij voorbaat nog onbekend is. Het concept van intergenerationeel leren is direct gerelateerd aan co-creatie.

De criteria van een co-creatieve omgeving zijn:

- **Inclusie:** de activiteiten omvatten verschillende generaties en culturen.
- **Transdisciplinair:** verwijst naar een strategie waar over verschillende disciplines heen een holistische benadering wordt gebruikt om een nieuwe oplossing voor complexe zaken te ontwikkelen.
- **Gemeenschapsoriëntatie:** verwijst naar het hebben van een plek in concrete sociale omgevingen (steden, gemeenten, stedelijke districten en wijken) en gebruikt lokale en regionale netwerken.
- **Preventiegericht:** verwijst naar leven en wonen in het dagelijkse leven 'salutogenese' (bijvoorbeeld het zoeken naar manieren om gezond te blijven en met ongebruikelijke situaties om te gaan).
- **Cultureel:** co-creatieve omgevingen worden ondersteund door succesvolle en duurzame goede samenwerkingsverbanden met culturele organisaties en 'voorvechters' (artiesten, artiestenverenigingen, musea, bibliotheken, theaters, muziek- en kunstscholen, koren, bands en dergelijke).

Kijkend naar de verschillende ervaringen van de partners van het Europese GUTS project laten programma's zien, dat intergenerationeel leren een manier is om traditionele en moderne methodes om ideeën, kennis, waarden en vaardigheden uit te wisselen en diverse gemeenschappen te creëren, waarin individuen en systemen kunnen samenwerken om de volgende doelen te bereiken: toename van levenskwaliteit, actieve deelname op de arbeidsmarkt voor jongeren, active ageing, intergenerationele solidariteit (specifiek gerealiseerd door manieren van co-creatie en interactieve leertrajecten), tegengaan van marginalisering en sociaal isolement. Tabel 5 geeft een overzicht van de criteria van intergenerationeel leren, die in de verschillende good practices van het Europees consortium vertegenwoordigd zijn. Al deze 14 projecten in intergenerationeel leren zijn erop gericht om de inclusie van de betrokken doelgroep te bevorderen in de meeste gevallen in een transdisciplinaire context. In tabel 5 wordt duidelijk, dat het een uitdaging is om preventiegerichte projecten in een culturele omgeving te realiseren. Daarom wil het consortium van GUTS zich op deze criteria in toekomstige leergebieden richten. Een combinatie van deze criteria met de criteria van inclusie, transdisciplinair en gericht op de gemeenschap lijken een goede basis te creëren voor intergenerationeel leren in co-creatie.

Table 5: The good practices and the presence of the comparable criteria of the co-creative space

	Belgium		Croatia		Germany		Italy		Latvia		Romania		The Netherlands	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
Number of project														
Inclusion	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Transdisciplinarity		X		X	X	X	X	X	X		X	X	X	X
Community orientation	X		X		X	X		X						
Prevention oriented							X		X					
Cultural					X					X				

In de dagelijkse samenleving dragen sociale, economische en demografische veranderingen bij aan de ontwikkeling van een nieuwe intergenerationeel paradigma. Het GUTS project wil hierbij de krachten van ouderen en jongeren combineren, zodat ze van elkaar kunnen leren en hun vaardigheden om om te gaan met dagelijkse problemen kunnen vergroten. In het bijzonder doelt GUTS op het realiseren van nieuwe strategische samenwerking tussen lokale, regionale en landelijke partners in Europa om nieuwe manieren van leren te kunnen faciliteren.

- DA Dette projekt er finansieret med støtte fra Europa-Kommissionen. Denne publikation (meddelelse) forpligter kun forfatteren, og Kommissionen kan ikke drages til ansvar for brug af oplysningerne heri.
- DE Dieses Projekt wurde mit Unterstützung der Europäischen Kommission finanziert. Die Verantwortung für den Inhalt dieser Veröffentlichung (Mitteilung) trägt allein der Verfasser; die Kommission haftet nicht für die weitere Verwendung der darin enthaltenen Angaben.
- EN This project has been funded with support from the European Commission. This publication [communication] reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.
- ES El presente proyecto ha sido financiado con el apoyo de la Comisión Europea. Esta publicación (comunicación) es responsabilidad exclusiva de su autor. La Comisión no es responsable del uso que pueda hacerse de la información aquí difundida.
- ET Projekti on rahaliselt toetanud Euroopa Komisjon. Publikatsiooni sisu peegeldab autori seisukohti ja Euroopa Komisjon ei ole vastutav selles sisalduva informatsiooni kasutamise eest.
- FI Hanke on rahoitettu Euroopan komission tuella. Tästä julkaisusta (tiedotteesta) vastaa ainoastaan sen laatija, eikä komissio ole vastuussa siihen sisältyvien tietojen mahdollisesta käytöstä.
- FR Ce projet a été financé avec le soutien de la Commission européenne. Cette publication (communication) n'engage que son auteur et la Commission n'est pas responsable de l'usage qui pourrait être fait des informations qui y sont contenues.
- HU Az Európai Bizottság támogatást nyújtott ennek a projektnek a költségeihez. Ez a kiadvány (közlemény) a szerző nézeteit tükrözi, és az Európai Bizottság nem tehető felelőssé az abban foglaltak bármilyen felhasználásért.
- IT Il presente progetto è finanziato con il sostegno della Commissione europea. L'autore è il solo responsabile di questa pubblicazione (comunicazione) e la Commissione declina ogni responsabilità sull'uso che potrà essere fatto delle informazioni in essa contenute.
- LT Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai. Šis leidinys [pranešimas] atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą.
- LV Šis projekts tika finansēts ar Eiropas Komisijas atbalstu. Šī publikācija [paziņojums] atspoguļo vienīgi autora uzskatus, un Komisijai nevar uzlikt atbildību par tajā ietvertās informācijas jebkuru iespējamo izlietojumu.
- HR Ovaj projekt financira Europska komisija. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autorica i ni na koji način ne može se smatrati da odražava gledišta Europske komisije.
- MT Dan il-proġett ġie finanzjat bl-għajnuna tal-Kummissjoni Ewropea. Din il-publikazzjoni tirrifletti (Dan il-komunikat jirrifletti) l-opinjoniġiet ta' lawtur biss, u l-Kummissjoni ma tistax tinżamm responsabbli għal kull tip ta' użu li jista' jsir mill-informazzjoni li tinsab fiha (fi).
- NL Dit project werd gefinancierd met de steun van de Europese Commissie. De verantwoordelijkheid voor deze publicatie (mededeling) ligt uitsluitend bij de auteur; de Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.
- PL Ten projekt został zrealizowany przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej. Projekt lub publikacja odzwierciedlają jedynie stanowisko ich autora i Komisja Europejska nie ponosi odpowiedzialności za umieszczoną w nich zawartość merytoryczną.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Generations using training for social inclusion in 2020 (GUTS):

Learning Model of the European project GUTS

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

erasmus+
meer perspectief